

Posudek dizertační práce Anny Oravcové „Česká hiphopová subkultura: konstrukce autenticity v českém rapu“, Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 171 s. (včetně 3 s. příloh)

Dizertační práci Anny Oravcové považují za přínosný příspěvek k problematice konstrukce různých podob autenticity v rámci (post)subkulturních či konkrétněji hiphopových studií na příkladu české hiphopové (sub)kultury. Zároveň s tím se dotýká také procesů globalizace a kulturní apropiace, adopce a adaptace.

Práce je vedle úvodu a závěru rozdělena do sedmi samostatných kapitol, z nichž prvních pět je věnováno teoretickému ukotvení (s. 7-72), šestá pojednává metodologii výzkumu (s. 73-86) a sedmá prezentuje vlastní analýzu a interpretaci zkoumaného fenoménu (s. 87-137).

Po teoretické stránce autorka práci situuje v hiphopových, resp. (post)subkulturních studiích, přičemž zvláštní důraz klade na gender a rasu/etnicitu. Jako centrální analytický koncept jí slouží autenticita, kterou ve vztahu ke zkoumanému terénu tematizuje mimo jiné v distinkci mezi mainstreamem a undergroundem.

Metodologicky se práce hlásí k tzv. pohledu zevnitř (*insider research*), který charakterizuje jako „kvalitativní přístup, který je nejbliž etnografickému výzkumu“ (s. 74). V jeho rámci podrobuje analýze tři soubory dat – interview s 20 českými rappery (včetně jedné rapperky), texty skladeb vybraných alb českých rapperů a záznamy ze zúčastněného pozorování hiphopových a rapových událostí.

Kapitola věnovaná analýze a interpretaci empirických zjištění, tedy samotné jádro práce, je rozdělena do pěti podkapitol, strukturovaných dle pětice výzkumných otázek, jež autorka formuluje v rámci metodologie výzkumu (s. 86).

Ve své práci dochází k zjištění, že autenticita je v českém rapu konstruována za využití různých diskurzivních prostředků, mezi něž patří vedle kumulace subkulturního kapitálu i performance hypermaskulinity, integrity a konzistence hudebního a mimohudebního projevu, v nichž stěžejní roli hraje symbolická distinkce mezi mainstreamem a undergroundem. Zároveň potvrzuje, že se česká hiphopová (sub)kultura nemůže zcela vyvázat ze svého amerického předobrazu, v důsledku čehož je identita rapperů hybridní a autentická zároveň.

Již na tomto místě považují za důležité zmínit, že práci považují za zdařilý počín a připomínky, jež budou následovat, jsou míněny nikoliv jako výtky, ale spíše jako podněty k diskusi.

1. Autorka v textu deklaruje zohlednění relační perspektivy (s. 12), která předpokládá mnohost perspektiv. V textu se nicméně hovoří o autenticitě pouze v singuláru jako o jedině, všemi sdílené, bez náznaku možné mnohosti autenticit. Čím je to způsobeno? Je česká hiphopová (sub)kultura tak homogenní, ačkoliv se dělí na mainstream a underground? Sdílí mainstreamoví i undergroundoví rappeři stejný koncept autenticity? Může na tom mít podíl konstrukce vzorku, v němž se mnohost autenticit nedokázala projevit?

2. Na základě subkulturní ideologie českého hip hopu autorka klasifikuje své respondenty jako představitele buď mainstreamu nebo undergroundu. Toto dělení jí na jednu stranu dává možnost nahlédnout odlišnou perspektivu využití různých diskurzivních prostředků, jimiž zástupci těchto dvou kategorií konstruují svou autenticitu, což nabízí potenciálně plastičtější obraz zkoumané problematiky. Na stranu druhou tím však na sebe autorka bere zodpovědnost za kategorizaci jednotlivých respondentů. Je tato kategorizace v souladu s tím, jak by se kategorizovali samotní respondenti? Nebo jak by kategorizovali jiné rappery? Odráží tato dichotomie zkoumanou realitu nebo existují alternativní klasifikace (např. na s. 106 zmiňovaný „opravdu dobrý“ a „opravdu špatný“ mainstream)?

3. Podle analýzy se pro respondenty (či alespoň pro jejich část) ukazuje jako významné vztahování se k americkému rapu (s. 97). Lze v tomto ohledu rozlišit, zda se vztahují

k americkému rapu nebo ke své představě amerického rapu (*imagined american rap*)? Bylo by takovéto rozlišení z analytického hlediska nosné? Je možné jej nějak vztáhnout ke konstrukci autenticity, případně k otázce procesů globalizace v procesu apropriace, adopce a adaptace rapu v českém prostředí?

4. Práce je založena primárně na polostrukturovaných interview a analýze textů rapových alb. Data ze zúčastněného pozorování se v práci objevují spíše ojediněle (např. s. 107, 119 či 120), což je možná trochu škoda. Právě větší důraz na zúčastněné pozorování a tím i jednání aktérů namísto deklarace jejich postojů v rámci interview by mohlo poskytnout data o tom, jak je autenticita vyjednávána v konkrétních situacích. Co vedlo autorku k tomu, že data ze zúčastněného pozorování upozadila na úkor interview? Může v rámci obhajoby prezentovat nějaká další data, která by toto vyjednávání ilustrovala?

5. Zmiňovaná analýza textů rapových alb představuje pro práci významný zdroj dat. V práci však není explicitně uvedeno, jak autorka alba vybírala. Jednalo se pouze o alba jejich respondentů? Nebo reprezentují celou současnou českou rapovou produkci? Nebo autorka zvolila ještě nějaká jiná kritéria pro zařazení alba do vzorku?

6. Autorka uvádí v příloze č. 2 (s. 171) soupis všech informátorů s uvedením jejich věku, genderu a příslušnosti k mainstreamu či undergroundu. Absenci dalších charakteristik respondentů (etnicita, místo působení, apod.) vysvětluje nutností uchovat anonymitu respondentů v prostředí nevelké relativně provázané komunity českého hip hopu (s. 83), což je jistě legitimní argument. Bylo by přesto možné vzorek charakterizovat, aniž by to vedlo k vyzrazení identity konkrétních respondentů?

Bez ohledu na výše zmíněné podněty je předložená disertační práce dokladem, že se autorka orientuje nejen ve své „domácí disciplíně“ hiphopových studií, ale také v problematice studií (post)subkulturních i genderových. Teorie a koncepty, s nimiž v textu zachází, jsou ve vztahu ke zkoumané problematice relevantní, a až na drobné výjimky s většinou z nich také následně pracuje v rámci analýzy a interpretace. Z hlediska metodologie autorka zvolila legitimní přístup, při jehož aplikaci se nedopustila žádných významných metodologických pochybení. Podařilo se jí shromáždit soubor dat dostatečně obsáhlý, aby vypovídal o zkoumané problematice, ačkoliv si zároveň uvědomuje jeho limity. V souladu se současným pojetím kvalitativního výzkumu také reflektuje svou situovanost v terénu i zkoumané problematice včetně mocenských aspektů vztahů mezi výzkumníkem a respondenty. S daty přitom pracuje systematicky a svá tvrzení zpravidla přesvědčivě argumentuje kombinováním teoretických konceptů s empirickými daty. Výklad tak celkově působí uceleně a promyšleně. Po stránce formální práce nijak zásadně nevybočuje z očekávaného standardu a obsahuje všechny požadované formální náležitosti. Ani míra překlepů, chybných tvarů či gramatických chyb nepřesahuje přijatelnou mez.

O kvalitách předkládané disertační práce svědčí mimo jiné i skutečnost, že její dílčí části byly publikovány v řadě českých i zahraničních publikací (viz pozn. 1 s. 1). Ačkoliv by bylo možné poukázat na řadu drobných nepřesností, nejasností či interpretačních šokbrnutí, nepovažuji to za důležité. To lze ostatně u každé práce. Co naopak za důležité považuji je, že se práci daří zprostředkovat čtenáři detailní vhled do zkoumané problematiky. Domnívám se proto, že předložená práce splňuje požadavky kladené na disertační práce, a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze 16. 9. 2019

Mgr. Martin Heřmanský, Ph.D.
Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií